

להתוודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ם

שבת דף קב

בענין גרמא במחיקת השם

בשבת דף ק"ב: זרמי דרבנן אדרבנן, ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי, דתניא, הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו, הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת. נזדמנה לו טבילה של מצוה, כורך עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר, לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפוף. שאני התם דאמר קרא ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם, עשייה הוא דאסור גרמא שרי. אי הכי, הכא נמי כתיב לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור גרמא שרי, מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבווי.

- א -

על דבר היתר גרם מחיקה

גמי, אינו משום חשש מחיקת השם, אלא משום שלא יעמוד בפני השם ערום, הרי דמותו לגרום לכתחילה מחיקת השם.

וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ו', נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל וכו' לא אמרו לכרוך עליו אלא מפני שאסור לעמוד בפני השם כשהוא ערום, ע"כ. וכתב בכסף משנה דמטעם מחיקת השם אינו אסור, דכתיב לא תעשון, אבל גרמא מותר. א

היתר גרם מחיקה אם הוא גם לכתחילה / גרם נתיצת בית הכנסת

- רמב"ם, שו"ת חתם סופר -

א. מפשטות מסקנת דברי הגמ' מתבאר דאינו עובר בלאו דלא תעשון כן לה' אלהיכם אלא במוחק את השם ע"י שעושה מעשה בידים, אבל בגורם מחיקת השם אינו עובר בלאו זה. ולא עוד אלא דמשמע מדברי הגמ' שזה מותר לכתחילה, ואפילו מדרבנן, שהרי רשאי לכתחילה לירד ולטבול אע"ג שיכול להמחק, ואפילו לרבנן שסוברים שצריך לכרוך עליו

השלמות והוספות

לכתחילה, ולמה נסתפק דוד בזה והתירו רק כדי לעשות שלום. וכתב בשו"ת בית שלמה שם דאה"נ דסוגיא דסוכה חולקת על סוגיא שלפנינו, וסוגיא דהתם סובר דגרם מחיקת השם אסורה, וכתב דלכן השמיטו בטור ובשו"ע ההיתר דמחיקת השם ע"י גרמא.

וכן כתב הרב השואל בשו"ת אבני ח'י"ד סי' ש"ע (אות א') בשם האדמו"ר מבעלזא זצ"ל דמדברי הגמ' בסוכה שם מוכח דגרם מחיקה אסורה. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"ה סי' ס"א במפתח והוספות שם. ובשו"ת טוב טעם ודעת ח"א סוף סי' רל"ט מקשה ג"כ קושיא זו, והניח בקושיא.

ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת או"ח סי' י"ז (בתשובה מבן המחבר) תמה ג"כ למה לא הביאו הפוסקים דברי הגמ' שלפנינו דמותר לגרום מחיקת השם. והוא מצדד לומר דיש סתירת הסוגיות אם גרם מחיקת השם מותר או לא, כי מדברי הגמ' במגילה דף כ"ו: דאי' דספר תורה שבלה גונזין אותו בקבר תלמיד חכם, וצריך שיהא בכלי חרס למען יעמוד ימים רבים, מוכח דאסור לגרום מחיקת השם, שהרי לכן צריך לגנוז בכלי חרס כדי שלא יגרם מחיקתו. והוא מצדד דסוגיא דמגילה חולקת על סוגיא דשבת דאי' דגרמא במחיקת השם מותר.

[אמנם בשו"ת אבני נור ח'י"ד סי' ש"ע (אות ט') כתב דהדבר ברור דקיי"ל דגרם מחיקה מותרת, והוא משיב להרב השואל שכתב לו שבנוב"י אוסר, וכתב לו, שלא ציין לו מקומו בנוב"י, ולחפש איננו מחוייב].

דעת פוסקים שיש סוגיות חלוקות אם גרם מחיקה מותר או לא / דוד המלך נסתפק אם מותר לכתוב את השם על החרס להשליכו לתהום

- שו"ת בית שלמה, שו"ת מהרש"ם, שו"ת נודע ביהודה -

א] והנה מתוך דברי רוב הפוסקים מתבאר שנמשכו אחרי דברי הגמ' שלפנינו שמותר לגרום מחיקת השם, (עכ"פ כפי התנאים שיתבארו להלן). אמנם ישנן פוסקים שסוברים שאע"ג שבסוגיין מבואר דמותר לגרום מחיקת השם, מכל מקום יש בזה סוגיות חלוקות, כי משאר מקומות בגמ' מוכח דגרם מחיקה אסורה.

דהנה בסוכה דף נ"ג. אי' דבשעה שכרה דוד את השיתין צף התהום למעלה והיה כל העולם בסכנה שישטף מימיו התהום. שאל דוד אם יש מי שידע אם רשאי לכתוב את השם על חתיכת חרס ולהשליכו בתוך התהום, ובהו יהא התהום נח ולא ישטוף העולם. אמר אחיתופל, מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה, והתירו, וכן עשה דוד שכתב את השם על חתיכת חרס והשליכו לתהום, וירד התהום למטה.

ובשו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קכ"ז בסופו מקשה במה שמבואר מזה שדוד היה מסופק שאולי אסור לכתוב את השם על החרס ולהשליכו לתהום מפני איסור מחיקת השם, ולא התירו את הדבר אלא כדי לעשות שלום לעולם, וקשה דלפי המבואר בסוגיין הרי אין בזה אלא גרם מחיקה בלבד, והרי גרם מחיקה מותרת אפילו

אחר, גרמו הם לנתיצת בית הכנסת, שיש בזה לאו דלא תעשון כן.

ועל זה כתב החת"ס שם על פי דברי הגמ' שמצינו דאין איסור בגרמת מחיקת השם, והרי איסור מחיקת השם ואיסור נתיצת בית הכנסת שניהם נלמדים מקרא דלא תעשון כן לה' אלוהיכם, ואם כן כשם שאין איסור בגרמת מחיקת השם כן אין איסור בגרמת נתיצת בית הכנסת.

ובחת"ס שם מוסיף, דאע"ג דרש"י בפירוש התורה (דברים י"ב) מפרש בשם ספרי על קרא דלא תעשון כן לה' אלוהיכם דהיינו שלא יחטאו ולא יגרמו לבית המקדש שיחרב, ומשמע שיש איסור בגרמת נתיצת בית המקדש, על זה כתב דזהו דרק בדרך אגדה, ואין למדין מן האגדה. [א]

- ב -

מתי יש חיוב הצלה מהפסד וכליון ומתי יש היתר גרם מחיקה

אמנם בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת חאו"ח סי' י"ז (בתשובה מנן המחבר) נתקשה ג"כ כעין זה בסתירות בדברי הגמ' בזה, דבסוגיין אי' דמותר לירד ולטבול ולגרום בזה מחיקת השם, ואילו במגילה דף כ"ו: אי' דספר תורה שבלה גזנזין אותו בקבר תלמיד חכם, ומסקינן שם דצריך שיהא בכלי חרס למען יעמוד ימים רבים, ומוכח מזה דאסור לגרום מחיקת השם, שהרי לכן צריך לגונזו בכלי חרס כדי שלא יגרום מחיקתו. וכתב דצריך לומר דהא דמותר לטבול ולגרום מחיקת השם זהו משום שהוא לצורך מצוה, אבל שלא לצורך מצוה אסור.

והנידון שם הוא על דבר חדר שעל כותלי החדר רשומים תפלות ובקשות, ובתוכם שמות שאינן נמחקים, ורוצה להעמיד שם תעשיה לשרוף בתוכו יין שרף, והעשן משחיר הכתלים וגורם מחיקת השמות אשר על הכתלים, והעלה דאסור לשרוף י"ש בחדר הזה, דשלא לצורך מצוה אסור לגרום מחיקת השם.

ולפי האמור יתכן דלפי דעת הבית אפרים דכל שהוא מקום צורך מותר לגרום מחיקת השם, יתכן שאין לאסור לשרוף יין שרף בחדר שעל כותליו נרשמים שמות שאינן נמחקים, דכיון שעושה כן לצורך פרנסתו, מותר.

ובשו"ת חתם סופר או"ח סי' ל"ב (ד"ה ועל השלישית) כתב ג"כ בפשיטות על פי דברי הגמ' שלפנינו שאין שום איסור במחיקת השם ע"י גרמא.

והנידון בשו"ת חת"ס שם הוא על דבר ציבור ששכרו מגוי מקום לצורך בית הכנסת, ובנו שם בית הכנסת, ועכשיו השר רוצה להעלות סך השכירות לסכום גבוה מאוד, והשאלה הוא אם רשאים לעזוב את בית הכנסת ולייחד להם מקום אחר לתפילה, או דיש לחוש שכשיעזבו את בית הכנסת יסתור הגוי את הבנין, והרי הסותר אבן מבית הכנסת עובר בלאו דלא תעשון כן לה' אלוהיכם, ונמצא שבזה שעזבוהו והלכו למקום

ההבדל בין דין מצילין כתבי הקודש מן הדליקה ובין היתר דגרם מחיקת השם

- שו"ת בית אפרים, שו"ת נודע ביהודה -

ב. בשבת דף קט"ו. תנן, כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה וכו'.

והנה הפוסקים נתקשו דהאיך יתכן שמצד אחד יש חיוב להציל כתבי הקודש מפני הדליקה, שאם פרצה דליקה בבית וכתבי הקודש עלולין להשרף יש חיוב להצילן, ומצד אחר יהא מותר לגרום מחיקת השם אפילו לכתחילה, הרי מה אם כשנאחז דליקה בבית מאליה וכתבי קודש נשרפין מפני הדליקה מחוייב להצילן, כל שכן שיהא אסור לגרום מחיקת השם, על כל פנים מדרבנן.

ובשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ס"א (ד"ה ונראה) כתב דמזה מוכח דהא דאי' בגמ' דגרם מחיקה מותרת אפילו מדרבנן, זהו דוקא כשהוא במקום הצורך, אבל שלא במקום הצורך, אסורה גרם מחיקה מדרבנן.

וכתב שם, דבמקום כל צורך מותר לגרום מחיקת השם, ולא רק לצורך מצוה, דהא אנו קיי"ל דגם טבילה בזמנה לאו מצוה היא, וכיון דרשאי לגרום מחיקת השם לצורך טבילה, על כרחך דמותר אפילו שלא לצורך מצוה, ובלבד שיהא בזה איזה צורך. [א]

השלמות והוספות

אמנם בשיח יצחק ביומא שם העלה דמה שכתב רש"י בתחילת דבריו דלא ירחץ שלא ימחקו היינו שלא ירחץ בידים, כי בזה הוא מוחק בידים, וקושיית התו"י הוא על מה שכתב רש"י (ד"ה כורף) שכורף עליו גמי להגין מפני חוזק שטף המים, ומשמע שזהו ג"כ כדי שלא יבא לידי מחיקה, והרי בסוגיין אי' דגרם מחיקה מותר, ומה שכורף עליו גמי הוא כדי שלא יהא ערום בפני השם. וכן תמה בהגהות חשק שלמה שם ע"ד הנוב"י שכתב בדברי רש"י ברישא דברייתא שהוא משום גרם מחיקה שלא במקום מצוה, וזה אינו, דברישא דברייתא איירי במחיקה ממש, וקושיית התו"י הוא על דברי רש"י שמפרש שכורף עליו גמי משום גרם מחיקה. ובשיח יצחק שם מצדד ליישב גם קושיא זו.

ובשו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סוף סי' קכ"ז הנ"ל מיישב דברי רש"י על פי מה שמבאר שבאמת יש בזה סוגיות חלוקות, דמדברי הגמ' בסוכה מתבאר דגרם מחיקה אסורה.

[א] אמנם מסתימת דברי החתם סופר הנ"ל משמע שסובר שגרם מחיקת השם מותר אפילו מדרבנן, ואע"ג דבעובדא דידי' הנ"ל היה צורך גדול במקום הפסד, מכל מקום הרי בחת"ס שם לא הזכיר שההיתר הוא מפני הפסד, ומשמע מסתימת דבריו שמותר אפילו מדרבנן שלא במקום הפסד.

ביורור בודעת רש"י בטעם הדבר דכורך עליו גמי

- שו"ת נודע ביהודה, שיח יצחק, חשק שלמה, בית שלמה -

[א] ביומא דף ח'. מובא ברייתא זו דמי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך וכו', נודמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל, רבי יוסי אומר יורד וטובל ודרכו ובלבד שלא ישפוף. ושם כתב רש"י (ד"ה לא) לא ירחץ שלא ימחקו וכו', וכתב (בד"ה כורף) כורך עליו גמי, להגין עליו מפני חוזק שטף המים, ע"כ.

ובתוספות ישנים ובחי' הריטב"א שם חולקים על דברי רש"י, שהרי בגמ' שלפנינו אי' דהטעם הוא משום שלא יעמוד בפני השם ערום, ולא מפני מחיקה, שהרי גרם מחיקה מותרת.

והנה בשו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח סי' י"ז העלה דבדברי רש"י מבואר דאסור לגרום מחיקת השם, ואע"ג דאין בזה לאו דלא תעשון כן לה' אלוהיכם, כי לאו זה עובר דוקא במוחק ע"י במעשה ולא בדרך גרמא, מכל מקום יש בזה איסור בזיון השם, דאין לך בזיון גדול מגרם מחיקת השם, ולכן מפרש רש"י ברישא דברייתא דאי' דלא ירחוץ ולא יסוך שהוא משום מחיקה, דכיון שאינו לצורך מצוה יש בזה משום בזיון השם, דעד כאן לא התיר רבי יוסי אלא לצורך מצוה, דאז ליכא בזיון השם, וכתב דבזה מתיישב קושיית התו"י ע"ד רש"י.

והנה בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ד' נשאל בענין חולה שיש לו במחלה המתדבקת שצריך לשהות בבית חולים ששם שורפין אח"כ כל מה שהוא מביא לשם, ואין מניחין להוציא משם מכל מה שהביא, ואם יביא התפילין לשם ישרפו גם התפילין, אם מותר להביא שם תפילין לקיים המצוה בזמן היותו שם.

והעלה דאסור להביא לשם תפילין, שהרי מצינו בשבת דף קט"ו דבנפלה דליקה חייבין להציל כתבי הקודש, וכל שכן שאסור להביא כתבי קודש למקום שיבא לידי שריפה, שבזה הוא הגורם שיבוא לידי שריפה. וכתב דאע"ג דבשבת דף ק"כ: אי' דגורם מותר במחיקת השם, כתב דצריך לומר או דכתבי הקודש חמורים יותר משם בעלמא שכתוב על בשרו, או צריך לומר דהתם התירו לו משום שלא אפשר לו, שהרי צריך לטבול, אבל במקום שאפשר אסור מדרבנן אפילו בגורם, וא"כ ודאי שלהביא תפילין למקום שיפול בהם דליקה אסור מק"ו ממה שמצינו שחייבין להציל תפילין וכתבי הקדש כיון שידוע שישרפום.

וכתב, דאע"ג שהוא מחוייב במצות תפילין מן התורה ואיסור זה הוא רק מדרבנן, כי מן התורה מותר לגרום מחיקת השם, אפילו הכי אין להתיר איסור דרבנן מפני קיום מצוה דאורייתא, כמו שמצינו בשבת דף ק"ל שאין מוציאין איזמל לצורך מילה אפילו בחצר שאינה מעורבת אע"ג שאיסורו מדרבנן, וכן מצינו בר"ה דף ל"ב שאין מביאין את השופר ע"י איסור דרבנן.

עכ"פ מבואר בדבריו בשני דרכים לבאר האין מתיישב מה שאמרו דגרם מחיקת השם מותר עם מה שאמרו שמצילין כתבי הקודש מפני הדליקה, או כסברת האחיעזר לחלק בין כתבי הקודש ובין שם אחד, או משום דהתם נחשב שאי אפשר, והתירוהו חכמים.

- ג -

מחיקת השם ע"י טבילה במים נחשב כגרמא ולא כמעשה

דהחשש שיש בטבילה שימחק השם זהו ע"י חוזק שטף המים, שע"י שטף המים שיש בנהר נמחק השם אע"פ שאינו משפשו בידים. וכתב באבני נזר שם דלכן נחשב ירידתו למים רק בגדר גרמא ולא מעשה בידים, שהרי המים שנמצאים עכשיו בשעת ירידתו למים אינן מוחקים את השם, כי המחיקה הרי תתהווה ע"י שטף הליכת המים שזורמים ובאים עליו בכח, ומים אלו שבאין עליו בשטף עדיין אינם נמצאים במקום שהוא טובל שם, אלא שהם עתידים לבא עליו, וזה נחשב רק גרמא ולא מעשה בידים.

וזהו כמו שמצינו לגבי חיוב רציחה בחולין דף ט"ז. שיש הבדל בין כח ראשון לכח שני, דמי שקשר את חבירו על שפת המים כדי שהמים

ובשו"ת אבני נזר סי' ש"ע בהגה"ה כתב דלפי המבואר ברמ"א או"ח סי' של"ד סעיף כ"ב בשם המרדכי בשם רבנו יואל דלא התירו גרם מלאכה בשבת אלא במקום הפסד כהא דדליקה, צריך לומר דמה שאמרו בגמ' דמי שהיה שם כתוב על בשרו יורד וטובל, אע"ג שהשם נמחק, משום דגרמא מותר, לפי דעת רבנו יואל צריך לומר דגם במחיקת השם לא התירו אלא משום שהוא טבילת מצוה, וזה דומה לגרמא במקום הפסד, אבל רחיצה בעלמא שאינה של מצוה אסור מדרבנן, שהרי בגמ' מדמה גרמא דמלאכת שבת לגרמא דמחיקת השם, וכשם שבשבת אסור מדרבנן שלא במקום הפסד הוא הדין במחיקת השם. ד

הבדל בין מחיקת שם אחד ובין שריפת ספרים וכתבי הקודש / אם מותר להביא תפילין לבית חולים שאין מניחין להוציא משם הפצים ושורפין כל כלי תשמישיו

- שו"ת אחיעזר, שו"ת אגרות משה -

ג. אמנם ע"ד קושיא הנ"ל דהאין יתכן שחייבין להציל כתבי הקודש ויהא מותר לגרום מחיקת השם, הנה בשו"ת אחיעזר ח"ב סי' מ"ח (אות ב') מתיישב קושיא הנ"ל בדרך אחרת, כי הוא כתב דאין שום סתירה בין דברי הגמ' בשבת ובין דברי הגמ' מגילה, כי יש הבדל רב בין מחיקת שם אחד שנכתב לבדו, ובין מחיקת ספר תורה, כי ספרי תורה קדושתן גדולה, שהרי מצילין אותן בשבת מפני הדליקה, ויש מצוה בהצלתן, והאין יעלה על הדעת להתיר לאבדן ע"י גרמא, ואם אמרו שהרואה ספר תורה שנשרף חייב לקרוע, האין נאמר שיהא מותר לאבדן ע"י גרמא. ועל כרחק דמה שאמרו בסוגיין דמחיקת השם מותר ע"י גרמא הוא דוקא כיון שהוא שם יחידי, וזה באמת אין מצילין מפני הדליקה אף על פי שיש בהן אותיות של שם, ובזה מותר גרם מחיקה אחרי כי אין מצוה בהצלתן, ואין שום סתירה בין הגמ' דמגילה ובין הגמ' דשבת.

ירידה למים נחשב לגרמא מפני שהמחיקה תיעשה רק על ידי שטף המים הבאה אחר כך / דוד המלך ע"ה נסתפק אם מותר להשליך לתהום חרס שכתוב עליו שם

- אבני נזר -

ד. במה שאמרו בגמ' דמי שהיה שם כתוב לו על בשרו יורד וטובל כדרכו משום דמחיקת השם ע"י גרמא מותר, הנה בשו"ת אבני נזר חיו"ד סי' ש"ע (אות ג') מתקשה בזה דלמה נחשב ירידתו למים לגרמא, הא כיון שהמים מוחקים את השם למה לא יחשב ירידתו למים כעושה מעשה בידים למחוק את השם. ה

וכתב באבני נזר, דהנה ברש"י ביומא דף ח'. (ד"ה כורך) מתבאר

היתר ירידה לטבול אם זה משום שהשם עומד מעצמו להמחק

- שו"ת תשב"ץ, שו"ת בית אפרים -

ד בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' ב' מבואר דמה ששינוי בסוגיין דמותר לגרום מחיקת השם, זהו דוקא בציוור שלפנינו שהיה שם כתוב על בשרו, שהשם נכתב במקום שהוא עומד להמחק, אבל שם הנכתב במקום שאינו עומד להמחק אסור לגרום מחיקת השם.

אמנם בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ס"א (ד"ה והיוצא) מקשה על דבריו, שהרי

השלמות והוספות

בגמ' מדמה גרם מלאכת שבת לגרם מחיקת השם, דכשם שגרם מחיקת השם מותרת כן גרם מלאכת שבת מותרת, ואם נאמר דבעלמא אסור לגרום מחיקת השם ודוקא הכא מותר משום שבלא"ה אינו עומד להתקיים, והיינו שיש טעם נוסף שלא יאסר בזה איסור מחיקת השם, הרי אין להוכיח מזה להתיר מלאכת שבת ע"י גרמא.

ה ובאבני נזר שם מציין לדברי הגמ' במנחות דף נ"ו: לגבי לאו דמחמץ את המנחה דאי' התם דאם הניח שאור על גבי עיסה, והלך וישב לו, ונתחמצה מאליה, חייב עליה, הרי דבהנחה לבד חייב, דכיון שבהנחה זו ודאי תתחמץ חייב על ההנחה, והכי נמי נימא שיתחייב על מה שמניח את השם בתוך המים.

ומקשה בשו"ת אבני נזר שם דלפי המבואר בסוגיין נמצא דאין בזה אלא גרם מחיקה בלבד, והרי גרם מחיקה מותרת אפילו לכתחילה, ולמה הוצרכו להתירו רק כדי לעשות שלום לכל העולם. ולעיל בהשלמות והוספות הבאנו כבר קושיא זו, יעו"ש.

אכן לפי האמור מבאר שם דיש הבדל רב בין מי שיש שם כתוב על בשרו שיורד וטובל ובין הנחת השם בתוך התהום, דבהיה שם כתוב על בשרו ונזדמנה לו טבילה של מצוה יורד וטובל, הרי מה שנחשב גרמא ולא מעשה, הוא משום שהמחיקה תהא ע"י שטף המים, וכיון שהמים שעתידין לבא בשטף עדיין אינן נמצאים שם, לכן נחשב גרמא, והנה מה שאילולי שטף המים לא ימחק זהו משום דהשיהיה בטבילה הוא רק לזמן קצר, לכן לולי שטף המים לא היה השם נמחק, אמנם כשמניח את השם בתוך המים על דעת שישיהיה שם זמן מרובה, בזה ודאי ימחק אפילו בלא שטף המים, והיינו, דגם המים הנמצאים שם כבר מוחקים את השם, ולכן כיון שדוד רצה להשליך את השם בתוך התהום ולהשאירו שם, שבזה ימחק גם בלא שטף המים הבאים אח"כ, אין זה נחשב גרמא אלא מעשה בפועל, ולכן לא הותר אלא כדי לעשות שלום לכל העולם. [ז]

יעבור עליו וינערו אותו, אם קשרו סמוך לשפת המים הרי זה נחשב לכתב ראשון ודינו כהרגו בידים וחייב, אבל אם קשרו רחוק מן המים ושוב באו המים עליו ונערו אותו, כיון שזה רק כח שני פטור, דגרמא בעלמא הוא, והכי נמי כיון שהמחיקה נעשה ע"י שטף המים שבאין עליו, נחשב רק לגרמא, כיון שעדיין אין מים אלו נמצאים שם בשעה שהוא יורד לטבול.

והנה בסוכה דף נ"ג. א' דבשעה שכרה דוד את השיתין צף התהום למעלה והיה כל העולם בסכנה שישטף ממימי התהום. שאל דוד אם יש מי שיודע אם רשאי לכתוב את השם על חתיכת חרס ולהשליכו בתוך התהום, ובזה יהא התהום נח ולא ישטוף העולם. אמר אחיתופל, מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה, והתירו, וכן עשה דוד שכתב את השם על חתיכת חרס והשליכו לתהום, וירד התהום למטה.

ומבואר מזה שדוד היה מסופק שאולי אסור לכתוב השם על החרס ולהשליכו לתהום מפני אסור מחיקת השם. וגם כשהתירו לכתוב היה זה רק מפני שדרשו ק"ו שיש להתירו כדי לעשות שלום לכל העולם כולו.

השלמות והוספות

מכל מקום בפסיק רישא דלא ניחא ליה ודאי דלא נחשב כמתכוין, ולכן נחשב רק כגורם.

ירידה למים נחשב לגרמא מפני שהמחיקה אינה נעשית בזמן שיורד לטבול / נחשב לגרמא כיון שאינו מכוין אל המחיקה

בית אפרים, אגרות משה -

גרם מחיקת השם אם מותר גם במקום שודאי ימחק או דוקא כשהוא עכ"פ ספק

ח"י הרשב"א, שו"ת דובב משרים, שו"ת בית אפרים -

[ז] בחי' הרשב"א בסוגיין (ד"ה לעולם) כתב דמה שרשאי לירד ולטבול הוא משום דאפשר שלא ימחק, אבל אם היה ודאי שימחק לא היה רשאי לטבול דהוי כמו משפטי, שהרי נותן ידו במים.

[ז] אמנם בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ס"א (ד"ה והנה) מקשה ג"כ קושיא הנ"ל דלמה נחשב זה רק גרמא הלא הוא עושה מעשה בידים במה שיורד לתוך המים, והוא כתב, דהטעם שנחשב לגרמא הוא משום שהמחיקה אינה נעשית מיד כשיורד לתוך המים, אלא המחיקה הוא בהמשך הזמן שבשרו שוהא במים או שהוא לח ע"י המים, ולכן נחשב רק גרמא ולא מעשה בידים.

ולכאורה מתבאר בדברי הרשב"א דלכן ביורד וטובל נחשב רק גרמא ולא מעשה בידים, משום שאינו מתכוין למחיקת השם, וגם לא הוי פסיק רישא, דהוא רק ספק אם ימחק השם או לא. ובשו"ת דובב משרים ח"א סי' צ"ט (ד"ה כל) וסי' קי"ד (ד"ה ובעיקר) העלה על פי דברי הרשב"א לגבי כל גרם מחיקת השם דאינה מותרת אלא במקום שאינו ברור שיבא לידי מחיקה.

ונמצא דלדעת האבנ"ז אם מניח את השם בתוך המים לזמן מרובה, ונמחק במשך זמן שהייתו במים, הרי זה נחשב מעשה גמורה ולא גרמא, ולכן הוצרך דוד להתיר הטלת השם בתהום רק כדי להטיל שלום בעולם, מפני שהיה בדעתו להשאירו שם לזמן מרובה, אמנם לדעת הבית אפרים זה ג"כ נחשב גרמא, דכיון שאין המחיקה נעשית מיד בנתינתו למים כי אם אחרי זמן, לכן נחשב גרמא ולא מעשה.

ובזה הוא מיישב קושיית הפוסקים הנ"ל בהא דסוכה דף נ"ג דדוד המלך נסתפק אם מותר להשליך לתהום חרס עם שם כתוב עליו, וקשה שהרי אין בזה אלא גרם מחיקה דמותר. וכתב בדו"מ דכיון שהיה ודאי שימחק אין דינו כגרם מחיקה אלא כמעשה מחיקה ממש.

ומזה מסתעף שנחלקו גם בפירוש הדבר האין מיירי מה שיורד וטובל כדרכו, דלדעת האבנ"ז זהו משום דמיירי שיורד לזמן קצר, וחשש המחיקה הוא מחמת שטף המים, ונמצא שאם יורד וטובל ושוהה במים זמן רב עד שהשם ימחק ע"י שהייתו, אה"נ שהוא אסור, כי זה נחשב כמעשה, כיון שהמים כבר נמצאים שם. אמנם לדעת הבית אפרים מותר לטבול גם לשהות זמן מרובה, כי גם זה נחשב רק גרמא ולא מעשה.

אמנם בבית אפרים שם (ד"ה והנה מה) מתקשה בדברי הרשב"א, חדא, דאם הא דמותר גרמא במחיקת השם הוא רק משום שהוא ספק אם ימחק, האין מדמה בגמ' גרמא דמלאכת שבת לגרמא דמחיקת השם, הרי מה שמותר גרמא במחיקת השם הוא משום בצירוף מה שהוא רק ספק אם ימחק, אבל במלאכות שבת הוי ודאי שתעשה המלאכה. ועוד מקשה דא"כ מה זה ענין לגרמא, שהרי זה כמעשה בידים, אלא דספיקא הוא אם ימחק אם לא, ומספק נמי יש לנו לאסור. וכן משמע מדברי כל הפוסקים המובאים לעיל שגרם מחיקה מותרת אפילו במקום שהוא ודאי שימחק.

ובשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ו' (ד"ה בהא) מתקשה ג"כ בזה דלמה נחשב ירידה למים מחיקה בדרך גרמא, הא כיון דודאי ימחק בזה לכאורה נחשב מאבד בידים, וכתב דצריך לומר דגרמא הוא מה שאינו מתכוין למחיקת השם אלא לטבול, דמצד זה שאינו מכוין, נחשב שאינו עושה מעשה המחיקה אלא בדרך גרמא. ואע"ג שהוא בדרך פסיק רישיה, אפ"ה כיון שאינו מכוין לזה, לכן נחשב רק כגורם. ואפילו לדעת התוס' ביומא דף ל"ד: (ד"ה הני) שכתבו דבמקום פסיק רישיה נחשב כמתכוין,

השעה 8:00 בבוקר והנה החדשות התורניות:

הזדמנות היסטורית שלא היתה:

להבין ולהנות מדברי ה'שאגת ארזה' גם באמצע יום העבודה!

כזאת לא היתה בישראל מאז ומקדם, כשבימים מקדם בכדי להבין את דברי רבותינו הראשונים והאחרונים היה עלינו לעמול במשך שעות על גבי שעות, וגם אז כולי האי ואולי: כך נוצר מצב בו האנשים העמלים לפרנסתם, או לחילופין גם אברכים אשר כל עסקם היה בלימוד ענין אחד, לא היה להם שמץ וידיעה בנושאים אחרים.

וגם כאשר נתחדשו המגמות, ולומדים הכירו חלקים נבחרים בש"ס, הרי שנושאים רבים ודברי ראשונים ואחרונים נשארו חתומים חותם בתוך חותם.

וגם כאשר נתחדשו המגמות, ולומדים הכירו חלקים נבחרים בש"ס, הרי שנושאים רבים ודברי ראשונים ואחרונים נשארו חתומים חותם בתוך חותם.

וכעת בהגלות נגלות עלינו אור "להתוודע" בו יוכל הלומד להתענג ולהתוודע בשיעורים קצרים לאור נושאים מגוונים מידי יום ביומו בשמייעה ובקריאה

מה יתן לי "להתוודע" לחיים?

שאלות שינון שבועיים

מבחנים בסגנון אמריקאי לשינון הנלמד למען יעמדו לימים רבים

שו"ת מיוחד שאל את הרב

מנויי המערכת נהנים משו"ת פורה ובהיר עם רבני המערכת

שיעור יומי מוקלט ומתועד

שיעור עיוני בנושא מרכזי ב-25/10 דק' לבחירה ע"י מג"ש מפורסמים במגוון שפות

שיעור יומי בדיוור ישיר

שיעור בן 4 עמודים בנושא עיוני על הדף בעריכה בהירה

להצטרפות ומנויים: 02-990-40-01

נעמט דעם דף היומי צום קומענדיגן שטאפל...

טוישט אייער גאנצע מהלך החיים

די הערליכע נושאים וואס ווערן אויסגעשמועסט אין די "להתוודע" דף היומי שיעורים, נעמען ארום דעם גאנצן אידישן חיי היום יומי.

איר וועט נישט לערנען די גמרא כמצוות אנשים מלומדה, נאר "לעבן מיט די גמרא". באקומען א טעם און געשמאק אין אידישקייט, שבת ויום טוב.

TMG • 718.925.2300

ווערט א מעמבער היינט, בלויז \$4 א חודש

44.203.5193544

www.lehisvada.com

להתוודע
מחמדי התורה בש"ס

יעדן טאג א פרישע נושא • שיעור יומי דורך בארימטע מגי"ש • הערליכע גליון • שאל את הרב • פראגע בויגן

Sponsored by

RIZ
AUTO LEASING

גליון זה טעון גניזה

Take the daf to a new level

Embark on a new path

The beautiful topics, which will be discussed in the lehisvada shiurim encompass the entire spectrum of Jewish daily life.

You will not be learning gemara by rote, you will start living the gemara! Your yiddishkeit, your Shabbos and Yomtov will take on a new dimension like never before.

TMC • 718.925.2300

LEHISVADA
מחמדי התורה בש"ס

BECOME A MEMBER FOR \$4 A MONTH

718.298.2416

www.lehisvada.com

NEW TOPIC DAILY • DAILY SHIUR TO LISTEN AND WATCH • BEAUTIFUL PAMPHLET • ONLINE FORUM • ASK THE RAV • QUESTION REVIEW SHEET

Sponsored by